
IDENTITY CRISIS IN THE WORLD OF INTERNATIONAL MIGRATION**Viorica-Cristina Cormoș, Assist. Prof., PhD, "Ștefan cel Mare" University of Suceava**

Abstract: The phenomenon of international migration has brought changes at the economic, social, familial level and at the space and identity level. The fact that the world of international migration has a chaotic dimension, based on various causes, modalities, implications and effects-consequences; it reverberates on the individual and collective identity, causing a crisis at the identity level. Such identity crisis manifests itself through the change that occurs at the level of all components involved in the phenomenon of migration, and with repercussions on the whole society. Social relations and interaction with the destination society are those who somewhat put their mark on the individual identity, defining his autonomy and his perception of the living world. The simple movement and integration of the individual into the migration community draws from itself, with small steps, change in general and, in particular, identity-shifting, and globally, from groups, small communities to communities and societies as a whole and produces an identity crisis. In this article we want to highlight the changes at individual and collective level as a result of the phenomenon of international migration and to highlight the short and long term effects of these changes that are found in a perpetual identity crisis.

Keywords: *identity crisis, international migration, change, individual, community, society*

Pe fondul migrației internaționale se produc schimbări identitare, colective și individuale, care influențează direct sau indirect, imediat sau într-o perioadă mai lungă de timp întregul mers al societății. Schimbările apar odată cu decizia de emigrare, de la integrarea și adaptarea în mediul țării de migrație. Odată integrat, individul asimilează noi valori, principii, mentalități, stil de viață, îndepărtându-se în timp de ceea ce-l definea inițial ca si cetățean al țării de origine. Pe fondul acestor schimbări identitare individuale se produc schimbări colective, grupale, societare, care în timp influențează puternic întreaga societate, producând în cele din urmă schimbări identitare globale. Pentru a detalia aceste aspecte, articolul de față va analiza fenomenul migrației internaționale și implicațiile la nivel individual și colectiv, schimbările identitare în condițiile emigrării, și nu în ultimul rând criza identitară care se formează și se perpetuează sub influența schimbărilor identitare.

Migrația internațională și implicații la nivel individual și colectiv

Migrația internațională în general și migrația internațională a forței de muncă în special a luat o mare amploare în ultimii ani și a devenit un fenomen de mare interes în domeniul precum sociologie, demografie, economie, antropologie etc., dar și pentru unele instituții și organizații naționale și internaționale cu interes în ce privește spectrul socio-uman, politic și economic. Migrația internațională este un fenomen de mare amploare în ultimii ani și reprezintă mobilitatea persoanelor care pleacă din țara de origine în vederea stabilirii în mod temporar sau definitiv într-o altă țară și apare ca reacție la schimbările economice, de structură socială și de calitate a vieții.

Migrația internațională a forței de muncă, care este descrisă ca fiind „deplasarea de persoane singulare sau de grupuri, familii în afara granițelor naționale, în speranța unor condiții de trai mai bune.”(Albu, Alexandru; Roșu, Hamzescu Ion, p. 11.), este în esență

procesul de trecere a forței de muncă dintr-o țară în alta, în vederea desfășurării unei activități în afara țării, urmând ca emigranții să fie retribuiți de persoane fizice, juridice sau de alte organisme pentru care desfășoară activitățile respective. Oamenii au asociat de cele mai multe ori actul migrației cu realizarea unor aspirații de viață, noi posibilități, îndeplinirea unor idealuri, țeluri sau oportunități, care de altfel au avut anumite implicații și consecințe la nivel individual și colectiv. La nivel individual, decizia de migrație este rezultatul evaluării raționale de către individ a beneficiilor și costurilor migrației la muncă în străinătate, comparându-le cu câștigurile în condițiile în care ar rămâne în țara de origine. La nivel colectiv, decizia de migrație este luată de membrii grupului la inițiativa unui lider de grup, în urma analizării costurilor și beneficiilor în situația de emigrare și/sau în cazul rămânerii în locul de origine.

În ultimii ani, s-a înregistrat o creștere a migrației permanente și a migrației forței de muncă temporare ca urmare, „pe de o parte, a intensității fazei de expansiune de la sfârșitul anilor '90, iar, pe de altă parte, a dezvoltării tehnologiei informației și comunicației, sănătății și educației, sectoare care necesită forță de muncă înalt calificată.” (Tudorache Carmen Mihaela, p. 97, www.ectap.ro) În acest context, s-au resimțit anumite schimbări și mutații la nivel individual și colectiv. În privința implicării în muncă, principalele mutații înregistrate ca urmare a fenomenului migrator sunt: „diminuarea mobilității forței de muncă; imigranții manifestă interes în obținerea unui loc de muncă stabil, chiar dacă uneori mai prost plătit; orientarea forței de muncă străine spre sectorul serviciilor, inclusiv pe seama refuzului ofertelor de muncă în sectoare industriale primare, tradițional avute în vedere de cei care nu au membri de familie sau prieteni care să-i ajute să se integreze în societatea de destinație; implicarea întreprinderilor mici și mijlocii în susținerea imigrării forței de muncă, uneori prin acțiuni la limita legii; creșterea ponderii femeilor în activități economice, inițial mai ales în servicii casnice.” (*Ibidem*)

Migrația internațională a forței de muncă este mult mai bine evidențiată odată cu analiza cauzelor care au determinat-o și a consecințelor la nivel individual și colectiv. În decursul timpului, au existat emigranți care s-au deplasat în arii geografice noi ca urmare a unei situații economice precare, a unor persecuții culturale și religioase sau datorită unor condiții politice adverse. Cei mai mulți dintre factorii care influențează fluxurile migratorii au fost cei economici (foamete, șomaj, venituri insuficiente, lipsa terenurilor agricole, lipsa unei locuințe etc.). Fluxurile migratorii determinate de asemenea cauze sunt prin structura lor voluntare, dar există, de asemenea, și cauze involuntare (transferare forțată a unor populații dintr-un continent în altul, războaie, expulzare, calamități naturale etc.). Cu privire la efectele migrației internaționale, acestea sunt atât pozitive, cât și negative. Cu privire la cele negative, raportat la migrația forței de muncă „pe de o parte, sunt „dispariții” care afectează imediat forța de muncă pentru că indivizii ce pleacă aparțin acesteia, iar pe de altă parte, sunt „dispariții” al căror efect se va manifesta în viitor, atunci când indivizii ce pleacă ar fi devenit parte a forței de muncă.” (Zamfir, Cătălin; Stoica, Laura (coord.), p. 292). Acest aspect este legat în special de plecările cu efect imediat, ale acelor persoane cu vârstă activă ce fie au un loc de muncă, la care renunță pentru realizarea actului de migrație, fie sunt în căutarea unuia mai motivant din punct de vedere al remunerației și nu numai. Punând accent pe termenul de „dispariție”, efectul cel mai evident pentru țara de origine este de pierdere a forței de muncă.

Cu privire la efectele pozitive, acestea sunt remarcate pe plan economic, prin contribuțiile financiare ale emigranților care aduc completări și profit la economia națională. Trimiterea periodică, de către emigranți, a unei sume de bani în țara de origine este importantă în egală măsură atât la nivel național, cât și gospodăresc.

La nivel individual, efectul pozitiv este remarcat prin faptul că emigranții își pot găsi un loc de muncă în funcție de aptitudini și calificare, de cele mai multe ori obținând un salariu mai mare decât în țara de origine, ceea ce poate duce la o îmbunătățire reală a situației materiale. În ce privește dreptul la libera circulație la muncă în străinătate, avantajele sociale și fiscale acordate lucrătorilor emigranți sunt aceleași cu cele ale cetățenilor țării respective, iar în cazul în care emigrantul își aduce familia, și membrii ei beneficiază de aceleași avantaje sociale. Emigranții pot urma anumite cursuri de formare profesională, iar experiența și cunoștințele acumulate în străinătate vor putea fi valorificate în cazul reîntoarcerii acestora în țară. Cu privire la efectele negative, acceptarea unui loc de muncă în străinătate de către un emigrant face incertă evoluția profesională pe termen mediu și lung. Astfel, lucrătorii imigranți sunt de multe ori dispuși la „compromisuri în ceea ce privește tipul de activitate pe care urmează să o desfășoare în străinătate raportat la studiile, calificările și aptitudinile dobândite în statul de origine. Întreruperea activității specializate are un impact negativ asupra continuității profesionale, precum și asupra abilităților necesare pentru practicarea profesiei respective la întoarcerea în țară.”(Tudorache Carmen Mihaela, p. 97, www.ectap.ro)

În ce privește angajarea într-un post temporar, fără asumarea unor acorduri bilaterale în domeniul securității sociale, la întoarcerea în țară emigrantul poate întâmpina dificultăți la valorificarea vechimii în muncă dobândite în străinătate sau la beneficierea de anumite programe de securitate socială. De asemenea, lucrătorii emigranți nu se informează, sau nu sunt informați suficient, cu privire la drepturile, oportunitățile, condițiile de viață și de muncă existente în țara de migrație, acest lucru având repercusiuni la nivel individual.

Schimbări identitare ca urmare a migrației internaționale

Orice individ este supus schimbării în funcție de mediul social și grupul de apartenență. El nu se naște, ci devine membru al unei societăți, iar din punct de vedere social se constituie în experiența zilnică care impune tipificare și auto-tipificare. Formarea identității unui individ are la bază socializarea prin imitația unor modele de referință, însușirea de norme, valori, interacțiunea cu alte medii și structuri sociale, recunoașterea și integrarea în alte grupuri sociale, apărând la un anumit moment interiorizarea și transformarea individului. Astfel, identitatea unui emigrant se produce în relația cu alți indivizi, fiind puternic influențată de procesul de interacțiune unde se realizează un schimb de informații, păreri, opinii, convingeri între indivizi. Schimbarea identitară apare odată cu decizia de plecare în străinătate și se face remarcată pe tot parcursul fluxului migratoriu, evidențiindu-se pe întregul proces o serie de factori sesizați prin metode statistice, sociologice, demografice: „influența asupra migrantului a costurilor rupturii de locul natal și de viața pe care o duce în mod normal; gradul de izolare în societatea de destinație și raporturile pe care le mai are cu țara de origine; măsura în care migranții sunt însoțiți de membri de familie sau persoane apropiate; influența exercitată de locul de origine și de cel de destinație; comunicarea migrantului cu țara de origine și percepția pe care el o transmite conaționalilor săi; volumul și importanța migrației pentru statele receptoare și pentru cele de origine.”(Rusu, Valeriu, 2003, p. 32)

Astfel, prin procesul de migrare, individul suportă anumite pierderi, directe sau indirecte: pierderea locului în care s-a născut, a prietenilor, a rudelor, a mediului cu care era obișnuit, pierderea într-o anumită măsură a limbii materne, element esențial în definirea identității, pierderea spațiului socio-cultural, determinant pentru formarea identității, pierderea sentimentului de apartenență, de siguranță. Toate aceste pierderi sunt compensate într-o anumită măsură de posibilitățile și oportunitățile din țara de migrație, însă, pentru a se bucura de ele, emigrantul trece prin mai multe etape, de adaptare, asimilare și integrare care vin cu noi presiuni sociale, relaționale, culturale și identitare asupra emigrantului. Astfel, interacțiunea, specificitatea, diversitatea și dinamica determinată de fenomenul migratoriu, implică asumarea unor identități multiple, supuse diverselor procese și influențe, care se modifică în raport cu schimbările din societatea de primire. Procesul de integrare este o premisă a multiplicării și schimbării identităților individuale și colective.

Emigranții suferă schimbări identitare odată cu integrarea și adaptarea în țara de migrație. Aceste schimbări sunt identificate la nivelul mentalității, stimei de sine, principiilor de viață, stilului de viață, percepțiilor și valorilor, imaginii și percepției despre sine, imaginii și percepției despre familie și comunitatea de origine, culturii și religiei, atitudinii și comportamentului, relaționării și raportării la ceilalți, atitudinii față de muncă și față de profesie etc. De asemenea, sunt identificate schimbări în reprezentarea și imaginea naționalității, raportat atât la mediul țării de migrație, cât și la cel de origine. Aceste schimbări sunt considerate „normale”, având în vedere că emigranții aparțin unui nou mediu social, cu o nouă cultură și civilizație, au alte repere sociale/existențiale, au alte relații sociale și un alt grup de apartenență, învață noi strategii de muncă, adoptă un nou mod de raportare la societate și la propriul sine. De altfel, toate aceste schimbări sunt reflectate și regăsite în următoarele dimensiuni identitare:

- *identitatea individuală* - prin schimbarea mentalității, stimei de sine, principiilor de viață, percepțiilor și valorilor, stilului de viață, imaginii și percepției despre sine, imaginii și percepției despre familie și comunitatea de origine, imaginii și percepției despre viață, prin schimbarea meseriei/profesiei;

- *identitatea socială* - prin schimbarea grupului de apartenență, prin îndepărtarea de grupului de referință, prin modificarea relațiilor cu familia și comunitatea de origine, prin schimbarea atitudinii și comportamentului în societate;

- *identitatea națională* - prin detașarea de sentimentul de patriotism și schimbarea atitudinii și reacției față de propria naționalitate și față de țară;

- *identitatea culturală* - prin schimbarea atitudinii față de tradiții și față de cultura națională, prin schimbarea unor elemente culturale și religioase (sau chiar a religiei);

- *identitatea familială* - prin schimbarea rolurilor și responsabilităților familiale și modificarea funcționalității familiei; (Viorica-Cristina, Cormos, 2011, p.266)

Schimbările apărute la nivelul identității se fac resimțite în timp și influențează în mod direct individul, dar și mediul din care face parte acel individ, influențează colectivitatea și bunul mers al activităților din cadrul acesteia, iar la rândul lor, din interacțiune și reacțiune își fac apariția alți factori de influență care contribuie la criza identitară globală prin care trece societatea contemporană.

Criza identitară- formare și perpetuare sub influența schimbării identitare

Criza identitară apare în toate existențele și la toate vârstele și este însoțită de zdruncinarea credințelor vitale, a valorilor puternic interiorizate, a modelelor care servesc ca bază pentru existența ordinară. În ce privește fenomenul migrației internaționale, criza identitară apare odată cu decizia emigrantului de a pleca în străinătate. Schimbarea identitară se produce într-o măsură mai mare sau mică, în funcție de o multitudine de factori, punând o amprentă puternică asupra anumitor generații, națiuni - afectând în mod direct culturile, valorile, principiile etc., formându-se în totalitate o criză identitară. În vederea conturării *Teoriei identitar-migraționiste (Ibidem, p.263)* sunt consemnate aspecte legate de schimbarea identitară: aceasta se produce în timp, în funcție de o serie de factori conjuncturali și de personalitate; determină decizia și nu contextul social în care se află emigrantul; este dimensiunea cauzală a deciziei; conduce la decizii diferite pe anumite dimensiuni identitare; poate fi limitată prin implicarea instituțiilor de referință. „Orice schimbare este generatoare de „mici crize”: ea necesită o muncă „asupra sa”, o modificare a anumitor deprinderi, o perturbare a rutinelor anterioare. Trebuie să înveți din nou, uneori să o iei de la capăt.” (Dubar, Claude, 2003, p.157)

Teoria identitar-migraționistă evidențiază faptul că schimbarea identitară apare la trei tipuri de emigranți:

- *emigrantul I* este cel care odată cu intrarea în țara de migrație, tinde să își acopere nevoile de bază, fiziologice, de siguranță și ambientale, prin căutarea unui loc de muncă, a unei locuințe și a noi relații sociale în care să-și poată găsi sprijinul (cunoștințe, biserică etc.);

- *emigrantul II* este cel care, prin etapele de adaptare, integrare și asimilare urmărește să își îndeplinească nevoia socială, de cunoaștere și a stimei de sine. În această etapă emigrantul se integrează și se afiliază unui nou grup social, învață noi elemente culturale și se implică în procesul de cunoaștere a noului mediu, a culturii și civilizației;

- *emigrantul III* este cel care a trecut prin procesul *de schimbare identitară* odată cu schimbarea mentalității, principiilor de viață, percepțiilor, normelor și valorilor, reprezentării sociale și naționale, prin implicarea în noua viață socială și profesională etc. (Viorica-Cristina, Cormos, 2011, p.266)

Aceste schimbări pot fi analizate ca și crize identitare reacționale care au urmat unui eveniment neprevăzut sau în urma unor acțiuni neașteptate care tranșează cursul timpului trăit și provoacă anumite pierderi, perturbări relaționale și o schimbare a subiectivității. Ele vizează în special ceea ce este mai profund și mai intim în raportul său cu lumea, cu ceilalți, dar și cu sine. Sinele este cel agresat, umilit, simțindu-se „orfan de identificările sale trecute, rănit de credințele sale încorporate, rușinat adesea de sentimentele celorlalți față de „sine însuși”. Aceste crize sunt identitare pentru că ele perturbă imaginea de sine, respectul, definiția însăși pe care persoana și-o dă „sine însuși”. (Dubar, Claude, 2003, p.159)

Pe fondul acestor crize identitare individuale se produc crize identitare la nivel global. Orice criză identitară individuală trimite la legături „primare” ale existenței. A te pomeni „singur cu tine însuși”, sentiment cu care se confruntă de cele mai multe ori emigranții, presupune a te pomeni singur cu legăturile primare. Pentru a umple golul generat de pierdere, revenim la sursele Eului nostru, un Eu fuzional, comunitar, reinventat, regăsit ca acel timp al contopirii cu părinții, familia, comunitatea și grupul de apartenență. Însă distanța cauzată de

emigrare crează un gol între sinele individual și Eul de la origini, acest lucru determinând o și mai mare criză identitară, individuală și colectivă. În acest sens, există o abordare sociologică a crizelor identitare care constă în a înțelege „în ce fel aceste crize rezultă din șocuri biografice legate de procese sociale și în ce fel ele implică, odată cu dificultățile materiale, o punere în cauză, într-o măsură oarecare radicală, a unui „model identitar”, a unui sistem de credințe (depre sine, despre ceilalți, despre lume) socialmente construit, mai ales, a definițiilor (imagini, respect) de sine devenite insuportabile pentru alții, ilegitime pentru sine, negative pentru toată lumea.”(Ibidem, p.161)

Individul ”în criză” este un subiect social care trebuie să regăsească referințe, repere, o nouă definiție despre el însuși, despre ceilalți și despre lume. Aceste noi repere permit treptat încorporarea unei alte configurații identitare, a „unui alt aranjament între formele ”comunitare” și ”societare”, între ”identități pentru celălalt” și ”identități pentru sine”. (Ibidem, p.163) Orice schimbare de configurație identitară trece prin tipul respectiv de criză care însoțește în general momentele de răscruce în istoria și existența umană.

În concluzie, toate aceste schimbări identitare apărute la nivel individual și colectiv se înglobează într-o criză identitară, pentru început la nivel individual, iar în timp la nivel global. Aceste crize determină o perturbare a relațiilor, a comunicării între rude, prieteni, membrii ai familiei - între cei cu același ”sânge” - o înghețare a sentimentelor, atașamentelor și o deteriorare a culturii, tradițiilor, valorilor, principiilor și nu în cele din urmă a rădăcinilor identitare. Pe acest fond al perturbărilor și schimbărilor identitare vor suferi generații repetate, depărtându-se din ce în ce mai mult de origini și reproducând mecanicist noile imagini, reprezentări și percepții vizavi de realitatea socială existentă.

BIBLIOGRAFIE

1. Albu, Alexandru; Roșu-Hamzescu, Ion, *Migrația internațională a forței de muncă*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1987
2. Cornoș, Viorica-Cristina, *Migrație și identitate*, Editura Universității ”Ștefan cel Mare” din Suceava, Suceava, 2011
3. Dubar, Claude, *Criza Identităților: interpretarea unei mutații*, (trad. Gheorghe Chiriță), Editura Știința, Chișinău, 2003
4. Rusu Valeriu, *Migrația forței de muncă în Europa*, Editura Arvin Press, București, 2003
5. Tudorache Carmen Mihaela, *Efectele circulației forței de muncă în Europa*, Academia de Studii Economice, București, în „Economie teoretică și aplicată”, v. 13, nr. 8, 2006
6. Zamfir, Cătălin; Stoica, Laura (coord.), *O nouă provocare: Dezvoltarea socială*, Editura Poliro, Iași, 2006
7. www.ectap.ro